

významná kulturní centra 2. poloviny 15. století

Florence

Luigi Pulci (Florence 1432 – Padova 1484)

Pocházel ze šlechtické rodiny, která však přišla o majetek (mj. v důsledku finančních spekulací), pracoval proto jako písař a účetní. V průběhu 60. let působil ve službách Medicejských, zvláště Lorenzo il Magnifico ho podporoval a svěřoval mu diplomatické úkoly. Počátkem 70. let vzrostlo napětí mezi Pulcim a členy Platónské akademie, odešel do služeb vojevůdce Roberta Sanseverina, který pracoval pro Benátskou republiku. Traduje se, že měl pověst bezbožného člověka, jeho velkým odpůrcem byl mj. Savonarola.

Morgante

- poema cavalleresco – rytířský epos s komickými a satirickými prvky (parodie na starší díla s rytířskou tematikou – chansons de geste, rytířské romány, cantari);
- 1. verze – *Morgante minore*, 1478; definitivní verze – *Morgante maggiore*, 1483
- 28 zpěvů (1. verze jich měla 23; závěrečných 5 zpěvů má serióznější tón);
- strofa: oktáva;
- inspirační zdroje: anonymní „cantari“ *Orlando (Orlando laurenziano)* a *La Spagna (Spagna in rima)*

K napsání díla ve stylu rytířského eposu autora přiměla Lucrezia Tornabuoni (1461).

Děj začíná v Paříži na dvoře Karla Velikého. Proradný Gano (Ganelon z Mohuče) pomluví nejstatečnějšího z rytířů Orlanda (Ronald). Ten odjíždí směrem na východ, do pohanských krajů (Paganìa), cestou potká tři obry, kteří ohrožují klášter Chiaromonte. Dva obry zabije, třetí – Morgante – přijme křesťanství a stane se Orlandovým zbrojnošem (jeho zbraní je srdce zvonu), má velikou sílu a vcelku dobráckou povahu. Další rytíři: Rinaldo, Ulivieri, Astolfo, Dodone, Ricciardetto...

Hlavním tématem je boj rytířů s pohany, ale též s obry, draky a jinými příšerami, a někdy také (omylem) mezi sebou navzájem. Nadpřirozené bytosti: dobří mágové (Malagigi); zlí démoni; ďábel s rysy domýšlivého učenice a heretik (Astarotte). Dramatické zvraty, dobrodružné zápletky, záměny a omyly, dvorské intriky, boj se Saracény.

Morgantovým společníkem v dobrodružstvích se stane Margutte – poloviční obr, drzý a nespoutaný, vymykající se všem konvencím; přiznává se k mnoha hříchům. Narodil se v Turecku jako syn muslimského otce a řecké řeholnice. Během šarvátky v mešitě svého otce zabil a odešel do světa. Holduje hazardním hrám, jídlu a pití. Přiznává se, že zneužil mnoho žen. Krade (nejraději v kostele) a přepadá pocestné. Umí padělat dokumenty. Rouhá se, přivolává na svět zkázu. Nemodlí se, nemá soucit s chudými. Nemá výčitky svědomí, za své jednání se nestydí. Margutte a Morgante jdou společně do hostince, poručí si mnoho jídla, v noci hostinského okradou, způsobil požár a uprchnou. Vše organizuje Margutte. Zahrají si však také na ušlechtilé rytíře a zachrání dívku Florinettu, kterou vězní jiní dva obři. Margutte zemře, a to tak, že pukne smíchy, když uvidí opici, která si obula jeho holínky (zpěv

XIX). Morgante zachrání rytíře před ztroskotáním; sám pak zemře poté, co ho kousne malý krab (zpěv XX).

V závěrečných zpěvech autor popisuje válečný střet mezi Saracény ze Španělska a francouzskými rytíři. Velitelem Saracénů je král Marsilio, kterému pomáhá zrádce Gano. Podobně jako ve francouzské *Písni o Rolandovi* (11. stol.) Orlando a Ulivieri zahynou při střetu s pohany v Roncesvallském průsmyku v Pyrenejích. V popisu bitvy nechybí nadsázka a groteskní výjevy: bitevní pole je jako hrnec, ve kterém se vaří maso; bitva vypadá jako krvavá bouře, jako rozbouřené Rudé moře. Peklo se raduje – ďáblové tam odnášejí duše zabitých Saracénů, Lucifer je požírá. Karel Veliký nakonec dobude Zaragozu. Zrádce Gano je odsouzen k trestu smrti.

Často citované a oblíbené části:

canto XVIII, 112-142 (jak se Morgante a Margutte potkali)

canto XVIII, 150-179 (Morgante a Margutte v hospodě)

canto XIX, 144-149 (jak zemřel Margutte)

canto XXVII, 50-57 (závěrečná bitva)

Pulciho básně:

Beca da Dicomano – báseň v oktávách, parodie na milostnou poezii, venkovský námět – venkovan Nuto, pastýřka Beca; satirická odpověď na Lorenzovu báseň *Nencia da Barberino*

Giostra di Lorenzo de' Medici – oslava Lorenzova vítězství v turnaji

Costor, che fan sì gran disputazione – sonet, ve kterém se Pulci vysmívá novoplatonikům

Confessione – vyznání hříchů, obrací se k Panně Marii (snad aby si udobřil Savonarolu)

Lorenzo de' Medici (Florence 1449 – Careggi 1492)

Jeho učitelé: Gentile da Urbino, Cristoforo Landino, Jan Argyropoulos, Marsilio Ficino. Od 12 let se účastnil debat v Platónské akademii. Od 16 let cestoval a plnil diplomatické úkoly. Pisa – seznámení s Fridrichem Aragonským, synem neapolského krále Ferdinanda. Bologna – Giovanni Bentivoglio; Ferrara – Borso d'Este; Benátky – dóže Cristoforo Moro; Milán – Francesco Sforza, Ippolita Sforza a její manžel Alfons Aragonský; Řím, Neapol. Ve 20 letech stanul v čele rodu Medici (s mladším bratrem Giulianem). Manželka – římská aristokratka Clarice Orsini. Spiknutí Pazziů – 1478 (smrt Giuliana). Napjaté vztahy s papežem Sixtem IV. a jeho synovcem Girolamem Riariem. Papež Lorenza exkomunikoval a vedl proti Florencii válku. Lorenzo získal na svou stranu neapolského krále Ferdinanda, nadále se snažil také o dobré vztahy a Milánem. Usmíření s papežem – 1480. Lorenzo usiloval o zachování míru v Itálii. Byl poradcem evropských panovníků (císař Fridrich III., Matyáš Korvín aj.). Lorenzo také přispěl k mírovému ujednání po tzv. ferrarské válce. Nový papež Inocenc VIII. (Giovanni Battista Cybo) se stal Lorenzovým spojencem a příbuzným (Franceschetto Cybo +

Maddalena de' Medici). V roce 1482 (a znovu v roce 1490) Lorenzo pozval do Florencie Savonarolu. Nejbližší přátelé v závěru jeho života: Giovanni Pico della Mirandola, Angelo Poliziano. Lorenzo byl kromě jiného štědrý mecenáš a podporovatel umění (Sandro Botticelli, Leonardo, Michelangelo...) a věnoval se také vlastní literární tvorbě.

Corinto (1464) – ekloga v terzínách, mytologický námět, neopětovaná láska pastýře Corinta k nymfě Galatee; inspirací Lorenzovi byla jeho láska k Lucrezii Donati (1447 – 1501).

Nencia da Barberino (1469/73) – básnická skladba v oktávách; vesničan Vallero opěvuje pastýřku jménem Nencia; parodie na tradiční milostnou lyriku

Simposio (*I beoni; Capitoli d'una historia di beoni*) – žertovná básnická skladba v terzínách, terčem posměchu jsou florentští opilci.

Uccellagione di starne (*Caccia col falcone*) – básnická skladba v oktávách, žertovný popis zážitků z lovu.

Novella di Giacoppo

Novella di Ginevra

Canti carnascialeschi (80. léta) – nejznámější je *Il trionfo di Bacco e Arianna* (la *Canzona di Bacco*) z roku 1490. Tyto písně byly zpívané sborem zpěváků během karnevalových průvodů masek a alegorických vozů. Hlavním motivem, který se odráží v refrénu, je „carpe diem“ – „užívej dne“: «Chi vuol esser lieto, sia: / di doman non c'è certezza.»

Selve d'amore (vzorem byla sbírka *Silvae Publia Papinia Statia*); delší básně v oktávách, novoplatonismus, klasicismus.

Canzoni a ballo

Rime – sonety, sestiny, kancóny

Sacra rappresentazione dei Santi Giovanni e Paolo – dialogizovaný text ve verších.

Rime spirituali

Lorenzo de' Medici

Canti carnascialeschi

Trionfo di Bacco e Arianna

Quant'è bella giovinezza,
che si fugge tuttavia!
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Quest'è Bacco e Arianna,
belli, e l'un dell'altro ardenti:
perché 'l tempo fugge e inganna,
sempre insieme stan contenti.
Queste ninfe ed altre genti
sono allegre tuttavia.
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Questi lieti satiretti,
delle ninfe innamorati,
per caverne e per boschetti
han lor posto cento agguati;
or da Bacco riscaldati,
ballon, salton tuttavia.
Chi vuol esser lieto sia:
di doman non c'è certezza.

Queste ninfe anche hanno caro
da lor essere ingannate:
non puon fare a Amor riparo,
se non genti rozze e ingrato:
ora insieme mescolate
suonon, canton tuttavia.
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Questa soma, che vien drieto
sopra l'asino, è Sileno:
così vecchio è ebbro e lieto,
già di carne e d'anni pieno;
se non può star ritto, almeno
ride e gode tuttavia.
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Mida vien drieto a costoro:
ciò che tocca, oro diventa.
E che giova aver tesoro,

Karnevalové písně

Mladost - radost přelibezná -
třeba prchá po všech všady...
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Hleďme Bakcha s Ariadou,
ona proň, on pro ni žhavý;
že čas letí, léta vadnou,
věčně spolu svátek slaví.
Hleďte nymfy, hle, ty davy -
veselí se po všech všady.
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Satyry, hle, nevázané,
po nymfách jak třestí z lásky -
v jeskyňkách a v mlázi na ně
nalíčili na sta pastí;
v žilách Bakchův žár a slasti
rejdí, křepčí po všech všady.
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Hleďte nymfy, plné vděku,
šťastné, že jsou milovány;
proti lásce není léku,
nevděčník jen, troupe se brání;
hleďte - v hloučcích pomíchány
zpívají a budou všady.
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek nikdo nezná.

Hleď, ta vinná bečka živá:
na oslu se Silén blíží!
Rozjásaný, zpitý zpívá,
břich a léta dědu tíží.
Třeba stát už může stíží,
aspoň výská, vříská všady.
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Za nimi se Midas třpytí:
čeho tkne se, v zlato změní.
Co však platno poklad míti,

s'altri poi non si contenta?
Che dolcezza vuoi che senta
chi ha sete tuttavia?
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Ciascun apra ben gli orecchi,
di doman nessun si paschi;
oggi siam, giovani e vecchi,
lieti ognun, femmine e maschi;
ogni tristo pensier caschi:
facciam festa tuttavia.
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

Donne e giovìnetti amanti,
viva Bacco e viva Amore!
Ciascun suoni, balli e canti!
Arda di dolcezza il core!
Non fatica, non dolore!
Ciò c'ha a esser, convien sia.
Chi vuol esser lieto, sia:
di doman non c'è certezza.

víc když nic už k štěstí není?
Jaká slast a potěšení?
Přesto žízni prahne všady.
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Napni každý zbystra uši,
vesele pust' zítřek z hlavy;
mlád či stár - at' tělem, duší
muž i žena radost slaví;
zažeň smutek nenechavý,
přes vše v rej se dej ted' všady!
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Mladí milci, krásné paní,
zdráv buď Bakchus, zdráv bůh lásky!
Hrejte, pějte milovaní!
Hořte, srdce, hořte slastí!
Žádná bolest! Žádné vrásky!
Přijď, co přijď - vše berme rádi!
Hrej, čí srdce k tanci ladí:
co dá zítřek, nikdo nezná!

Přeložil Jaroslav Pokorný

Angelo Ambrogini zv. Poliziano (Montepulciano 1454 – Florencie 1494)

V 10 letech ztratil otce (právník, byl zavražděn), ujali se ho příbuzní ve Florencii, kde se mu dostalo humanistického vzdělání (Jan Argyropoulos, Marsilio Ficino, Cristoforo Landino). Získal si přízeň Lorenza de' Medici, byl mj. vychovatelem jeho dětí. Kromě tvorby v italštině se zabýval klasickou filologií, kterou také vyučoval na univerzitě ve Florencii; překládal z řečtiny do latiny a psal vlastní díla v latině i v řečtině. Přijal církevní svěcení, z něhož mu plynuly určité ekonomické výhody. V letech 1479/80, po roztržce s Lorenzovou manželkou Claricí Orsini, přesídlil dočasně do Mantovy, kde ho příznivě přijali Gonzagové (zejména kardinál Francesco Gonzaga). Poliziano se ve své tvorbě inspiroval nejen italskou básnickou tradicí, ale také lidovou poezií.

Raccolta Aragonese (1478) – antologie toskánské poezie, dar Fridrichu Aragonskému (syn neapolského krále Ferdinanda I.); celkem 499 básní (Dante, Cavalcanti, Boccaccio, Pulci, Boiardo, Lorenzo de' Medici aj.); propagace básnické tvorby v toskánsčině. Poliziano k této antologii napsal úvodní dopis.

Stanze per la giostra del magnifico Giuliano – básnická skladba na počest Giuliana de' Medici a Simonetty Vespucci (roz. Gorini). Poliziano toto dílo začal psát v roce 1475;

nedokončeno (Giuliano byl zabit během spiknutí Pazziů v roce 1478). Poliziano toto dílo sám během svého života nevydal, vyšlo až v roce 1495 v Bologni.

Giuliano (Iulio) holduje pouze lovu a vyhýbá se lásce. Amor mu připraví léčku: Iulio uvidí v lese krásnou laň, vydá se za ní a laň se promění v krásnou dívku Simonettu, která vypadá jako nymfa. Iulio se do ní zamiluje. Následuje část, ve které se Amor vrací ke své matce – Venuši; popis zrození Venuše z mořské pěny (Sandro Botticelli: Zrození Venuše) a Venušina království (Sandro Botticelli: Jaro). Simonetta se Iuliovi zjeví ve snu – mladík pochopí, že musí vykonat odvážné činy, pokud si chce její lásku zasloužit.

La Favola di Orfeo (1480) – drama ve verších, inspirováno orfeovským mýtem (Vergilius, *Georgica*, kniha IV; Ovidius, *Proměny*, kniha X); Poliziano toto dílo napsal během svého pobytu v Mantově. Historicky první nenáboženské dramatické dílo v italštině. Postavy: Orfeus, básník z Thrákie; jeho manželka Eurydika; pastýř Aristeo; vládce podsvětí Pluto; jeho žena Proserpina; Bakchantky.

Ballate

Rime varie

Pactianae coniurationis commentarium – popisuje události spojené se spiknutím Pazziů.

Epistolae

Angelo Poliziano

Stanze (1475-78)

Libro I, ottave 99 - 100

Nel tempestoso Egeo in grembo a Teti
si vede il frusto genitale accolto,
sotto diverso volger di pianeti
erra per l'onde in bianca schiuma avvolto;
e drento nata in atti vaghi e lieti
una donzella non con uman volto,
da Zefiri lascivi spinta a proda,
gir sopra un nicchio; e par che 'l ciel ne
goda.

Vera la schiuma e vero il mar diresti,
e vero il nicchio e ver soffiar di venti:
la dea negli occhi folgorar vedresti,
e 'l ciel ridergli a torno e gli elementi
l'Ore premer l'arena in bianche vesti,
l'aura incresparle e 'crin distesi e lenti:
non una, non diversa esser lor faccia,
come pare che a sorelle ben confaccia

Těmito verši se inspiroval Sandro Botticelli, když maloval svůj obraz *Zrození Venuše* (1482-85). Na Polizianovy *Stanze* Botticelli odkazuje také ve svém obraze *Primavera* (*Jaro*)

Ben venga maggio
e 'l gonfalon selvaggio!

Ben venga primavera,
che vuol l'uom s'innamori:
e voi, donzelle, a schiera
con li vostri amadori,
che di rose e di fiori,
vi fate belle il maggio,

venite alla frescura
delli verdi arbuscelli.
Ogni bella è sicura
fra tanti damigelli,
ché le fiere e gli uccelli
ardon d'amore il maggio.

Chi è giovane e bella
deh non sie punto acerba,
ché non si rinnovella
l'età come fa l'erba;
nessuna stia superba
all'amadore il maggio

Ciascuna balli e canti
di questa schiera nostra.
Ecco che i dolci amanti
van per voi, belle, in giostra:
qual dura a lor si mostra
farà sfiorire il maggio.

Per prender le donzelle
si son gli amanti armati.
Arrendetevi, belle,
a' vostri innamorati,
rendete e cuor furati,
non fate guerra il maggio.

Chi l'altrui core invola
ad altrui doni el core.
Ma chi è quel che vola?
è l'agirolel d'amore,
che viene a fare onore
con voi, donzelle, a maggio.

Amor ne vien ridendo
con rose e gigli in testa,
e vien di voi caendo.
Fategli, o belle, feste.
Qual sarà la più presta

Vítej nám, máji,
s májkami v celém kraji!

Vítejte, jarní dny,
jež lásku probouzíte;
a vy, mé dívčiny,
co se už na úsvitě
růžemi vyzdobíte
pro svoje milé v máji,

pojd'te se podívat
do háje lučinami:
co se vám může stát,
když budou chlapi s vámi?
I tu zvěř v houští mámí
horoucí láska v máji!

Krása je jako květ,
mládí je jako chvíle,
přejdou co nevidět,
nebud'te pošetilé:
nebud'te na své milé
kruté a přísné v máji.

S veselou písničkou
tancujte v kole s námi.
Hle, vaši milí jdou
kvůli vám na sedání;
ty, co se lásce brání,
zmrazují květy v máji!

Chlapci jdou do boje,
aby vás dobývali.
Vzdejte se, dívky mé,
těm, co vás milovali,
a vraťte, co jste vzaly,
neved'te válku v máji.

Kdo komu srdce vzal,
ať mu je vrátí zase.
Kdo to k nám zavítal?
Sám bůžek Lásky, zdá se;
přichází v celé kráse
vzdát s vámi chválu máji.

Růžemi obsypán,
jenom se podívejte,
s úsměvem míří k vám.
Pěkně ho přivítejte -
a jedna z vás mu dejte

a dargli el fior del maggio?

-Ben venga il peregrino.-
-Amor, che ne comandi? -
-Che al suo amante il crino
ogni bella ingrillandi,
ché gli zitelli e grandi
s'innamoran di maggio.

květ, který vzkvetl v máji!

Vítej nám ze srdce,
co nám chceš, Lásko milá?
Aby už mládence
děvčata ověňčila
a všechna srdce bila
jen samou láskou v máji.

Přeložil Jan Vladislav

Ferrara

Matteo Maria Boiardo Scandiano, 1441 - Reggio Emilia, 1494)

Pocházel z hraběcího rodu; strýc z matčiny strany – básník Tito Vespasiano Strozzi (1424 – 1505). V roce 1478 vstoupil do služeb Ercola d'Este, se kterým ho pojilo přátelství, a pobýval u ferrarského dvora. V roce 1480 se stal místodržitelem v Modeně, v roce 1487 v Reggio Emilia. V roce 1494 se snažil město bránit proti invazi Francouzů, byl však vážně nemocný a koncem roku zemřel.

Carmina de laudibus Estensium – latinské básně, oslava rodu d'Este.

Pastoralia – eklogy

Amorum libri tres (*Canzoniere*) – sbírka básní v italštině, v petrarkovském duchu; inspirátorkou Boiardovi byla dívka Antonia Caprara.

Amorum liber I, (XXXIX)

(přeložil Jan Vladislav)

Già vidi uscìr di l'onde una matina
Il sol di ragi d'ôr tutto iubato,
E di tal luce in faccia colorato,
Che ne incendeva tutta la marina.

Viděl jsem zrána stoupat z hlubin moří
slunce dne s paprsky jak zlatá hřívá
a s tváří, v níž se prudce rozhořívá
takový jas, že i ty vody hoří.

E vidi la rogiada matutina
La rosa apir d'un color sì infiamato,
Che ogni luntan aspetto avria stimato
Che un foco ardesse ne la verde spina.

Viděl jsem v jitřní rose rozevřít se
na růži květ a jeho barva vzplála
tak, že všem očím z dáli připadala
jak oheň žhnoucí na zelené snítce.

E vidi a la stagion prima e novella
Uscìr la molle erbetta, come sòle
Aprir le foglie ne la prima estate.

Viděl jsem zjara, sotva zima mine,
vyrážet měkkou travu na lučině, když svoje
první lístky otvírala.

E vidi una ligiadra donna e bella
Su l'erba coglier rose al primo sole
E vincer queste cose di beltate.

A pak jsem viděl krásnou, něžnou paní
v zahradě trhat růže o svítání –
a ta ty krásy všechny překonala.

Orlando innamorato (1495)

Poema cavalleresco – rytířský epos; 3 knihy, celkem 69 zpěvů; strofa: oktáva. Knihy I a II autor vydal v roce 1493; kniha III má pouze 9 zpěvů, nedokončeno. Autor se obrací k „posluchačům“, epos byl tedy dvorskému publiku předčítán nahlas. Boiardo toto dílo psal na žádost rodiny d'Este (jejich zájem o rytířské příběhy; snaha autora oslavit rodinu d'Este a její původ). Boiardo věřil v ideál rytířství a ve svém díle se ho snažil oslavit.

Původní název: *Inamoramento de Orlando*. Jazyk původní Boiardovy verze byl ovlivněný severoitalskými dialekty (oblast Emilia). Autorem nejznámějšího „překladu“ do toskánštiny je Francesco Berni (1541) – tato verze byla až do začátku 19. století mnohem známější a populárnější než originál.

Inspirační zdroje: karolinský cyklus (hrdinské činy Karla Velikého a jeho rytířů); bretonský neboli „artušovský“ cyklus (rytířské romány – milostné zápletky, magie, nadpřirozené jevy). K tomuto směšování motivů různého původu docházelo již v tzv. *cantari* v průběhu 14. století.

Zcela nové téma: Roland (Orlando), který ve starší středověké literatuře byl dokonalý rytíř a hrdina oddaný králi a křesťanské víře (*La Chanson de Roland*), je nyní v zajetí milostné vášně.

Postavy a zápletky:

Karel Veliký a jeho rytíři: Orlando, jeho bratranec Rinaldo (Rinaldo), jeho sestra Bradamante, méně heroický, ovšem chytrý a sympatický Astolfo...

Angelica – čínská princezna (velmi přitažlivá, ovládá různá kouzla), přichází do Paříže, kde křesťané a Saraceni zrovna uzavřeli dočasné příměří. Doprovází ji její bratr Argalia. Angelica všechny přítomné muže okouzila, slibuje svou lásku tomu, kdo jejího bratra přemůže v souboji; Argalia je ovšem těžko přemožitelný, má očarované zbraně; nakonec ho však přemůže a zabije Saracén Ferraguto. Angelica prchá, zamilovaní rytíři se vydávají za ní. Orlando ji miluje, ona se však zamiluje Rinalda, který před ní naopak prchá (účinky vody z kouzelné Merlinovy studánky).

Agricane – tatarský král, který o Angeliku také usiluje, obléhá město Albraca, kde Angelica našla útočiště. Orlando Agricana zabije v souboji (krátce před tím ovšem Agricane konvertuje ke křesťanství).

Dojde i k souboji mezi Orlandem a Rinaldem, zasáhne sama Angelica a Rinaldovi pomůže uprchnout.

Agramante – africký král, blíží se s vojskem k Paříži; jeho oporou je Rodamonte – muslimský bojovník nadaný velikou silou; na scéně se objevuje také Ruggiero – rovněž muslimský bojovník (ale s křesťanskými kořeny; samotný původ jeho rodu je dokonce spojován s mýtickým trojským princem Hektorem; inspirační zdroj: *Canzone di Aspromonte*), kterého se zprvu snažil držet v zajetí mág Atlant, aby ho ochránil před válečným nebezpečím (zloděj

Brunello ovšem ukradne Angeličin kouzelný prsten a s jeho pomocí Ruggiera osvobodí, ten se pak může připojit ke svému vojsku).

Gradasso – indický král, útočí na Paříž. Nejudatnější rytíři Orlando a Rinaldo jsou však na cestách, hlavní oporou krále Karla Velikého se tedy musí stát Astolfo, který se vydá rovněž do Orientu, aby Orlanda a Rinalda přivedl zpět; zastihne je právě v onom souboji, který přeruší sama Angelica.

Malagise – mág, který pomáhá křesťanům.

Orlando a Rinaldo jsou po mnoha peripetiích a nástrahách (Orlando musí zachránit Rinalda a další rytíře před nástrahami kouzelnice Morgany, Astolfa očaruje kouzelnice Alcina atd.) zpět v Paříži. Účinkem kouzelné vody se city Angeliky a Rinalda změni v pravý opak – ona před ním prchá, on ji miluje; z Orlanda a Rinalda se tak stávají sokové a znovu se utkají v souboji. Král Karel slíbí Angeliku za ženu tomu, který bude udatnější a zabije více nepřátel.

Křesťanka Bradamante (Rinaldova sestra) a muslim Ruggiero se do sebe zamilují. Zde je děj přerušen, nedokončen. Na Boiardovo vyprávění později naváže Ludovico Ariosto.

Neapol

Jacopo Sannazaro (Neapol asi 1456 – tamtéž 1530)

Byl členem neapolské Akademie – přezdívka *Actius Syncerus* (Azio Sincero). Od roku 1481 pobýval u dvora aragonských králů v Neapoli. Když byl Fridrich Aragonský v roce 1501 zbaven trůnu (království si rozdělili Ludvík XII. a Ferdinand Katolický), Sannazaro ho doprovázel do exilu ve Francii. V roce 1504 se do Neapole vrátil a dál působil v Akademii, kterou po určitou dobu sám řídil. Bydlel ve své vile v neapolské čtvrti Mergellina. Je pohřben v kostele Santa Maria del Parto a Mergellina.

Rime – *Sonetti et canzoni di M. Jacopo Sannazaro* – básně v petrarkovském stylu, inspirátorkou mu byla Cassandra Marchese.

Farse

Glòmmeri (tradiční neapolská poezie určená k recitaci)

De partu Virginis – poema v hexametrech s náboženským námětem, věnováno Klementu VII.

Eglogae piscatoriae – inspirováno neapolským zálivem

Epigrammata

Elegie

Arcadia (1504) – prosimetrum (12 částí v próze a 12 eklog); pastýřský námět; toto dílo se setkalo s velkým ohlasem v Itálii i v Evropě, inspirovalo pastorální literaturu několika dalších staletí.

Inspirační zdroje: bukolická literatura řecká a latinská (Theokritos; Vergilius – *Bucolica*); Boccaccio – *Comedia delle ninfe fiorentine* (*Ninfale d'Ameto*), *Ninfale fiesolano*; Petrarca – *Bucolicum Carmen* (sbírka 12 latinských eklog).

Arcadia, prosa I; egloga I: <https://letteritaliana.weebly.com/selvaggio-e-ergasto.html>

Hlavní postava – Sincero (sám autor) se trápí kvůli neopětované lásce, odchází do Řecka, do oblasti Arkádie, kde žijí v souladu s přírodou pastýři (pasou ovce, věnují se hudbě a poezii, soutěží v různých hrách, prožívají šťastné i nešťastné lásky...). Po návratu zpět do Neapole se dozvídá o smrti dívky, kterou miloval. Idylická krajina – *locus amoenus*.

Ergasto je nešťastně zamilovaný do plavovlasé pastýřky. Montano a Uranio pějí chválu na dívky, které milují – Fillida, Tirrenia. Oslavy svátku Pales, bohyně pastýřů (tyto oslavy se nazývaly Paliria). Galicio miluje Amarantu. Logisto a Elpino jsou zamilovaní nešťastně, hledají útěchu v přírodě. Starý pastýř Opico přivádí ostatní k hrobu pastýře Androgena, Ergasto na něj s dojetím vzpomíná. Opico a Sarrano zpívají písně na různé náměty, vzpomínají na dávné časy, připomínají si staré báje a legendy. Sincero vypráví o svém dosavadním životě. Prosí matku zemi, aby ho naučila radovat se, užívat jara. Carino mu vypráví o svých milostných strastech a jejich šťastném konci. Clonico a Eugenio zpívají o těžkostech lidského života. Úvahy o vlivu hvězd, o zpěvu ptáků a účincích rostlin. Clonico jde za starým knězem a mágem Enaretem, aby ho zbavil trápení s láskou. Ofelia, Elenco a Montano vzývají bohy a oslavují nesmrtelnou poezii. Enareto provádí očistný rituál nad Clonicem. Selvaggio s dojetím vzpomíná na svou vlast – jižní Itálii. Pastýři bdí u hrobu Massilie, kterou miloval Ergasto; ten vzývá múzy, aby zpěvem oslavily památku Massilie. Zemřela také Filli, kterou miloval Melisseo. Ten věří, že láska přetrvá navěky. Závěrečná část v próze – *Alla sampogna* – oslava tohoto pastýřského hudebního nástroje (zampogna) a prostého života pastýřů. Celkové vyznění závěrečné části je melancholické (autor zřejmě naráží také na komplikované politické poměry v Neapoli).

„Le nostre Muse sono estinte; secchi sono i nostri lauri; ruinato è il nostro Parnaso; le selve son tutte mutole; le valli e i monti per doglia son divenuti sordi. Non si trovano più Ninfe o Satiri per li boschi; i pastori han perduto il cantare; i greggi e gli armenti appena pascono per li prati, e coi lutulenti piedi per isdegno conturbano i liquidi fonti, né si degnano, vedendosi mancare il latte, di nudrire più i parti loro. Le fiere similmente abandonano le usate caverne; gli ucelli fuggono dai dolci nidi; i duri et insensati alberi inanzi a la debita maturezza gettano i lor frutti per terra; e i teneri fiori per le meste campagne tutti communemente ammarciscono. Le misere api dentro ai loro favi lasciano imperfetto perire lo incominciato mèle. Ogni cosa si perde, ogni speranza è mancata, ogni consolazione è morta. Non ti rimane altro omai, sampogna mia, se non dolerti, e notte e giorno con ostinata perseveranza attristarti“. (...)

